

ZA TEKMOVANJE S PODROČJA SLOVENŠČINE ZA CANKARJEVO PRIZNANJE BOMO ČETRTO- IN PETOŠOLCI V ŠOLSLEM LETU 2022/2023 BRALI PESMI IZ PESNIŠKE ZBRIKE **BABICA ZA LAHKO NOČ** VINKO MÖDERNDORFER

Pesmi bomo brali v povezavi s krovno temo letošnjega tekmovanja

4. IN 5.
RAZRED

RIME SRCA, RITMI SVETA.

Vinko Möderndorfer: BABICA ZA LAHKO NOČ

V 4. in 5. razredu se bodo učenci bralci in njihovi učitelji mentorji ukvarjali z zbirko Vinka Möderndorferja, Babica za lahko noč. V [skupnih izhodiščih](#) z glavnimi poudarki priprave na tekmovanje je dr. Igor Saksida izbrano zbirko opredelil kot: »Möderndorferjeva poezija je resda napisna humorno, najstniško, a ta ali ona pesem se izpisuje tudi s črnim tušem/.../.«

Bralno raziskovalna vprašanja, ki bodo spremljala ukvarjanje z zbirko, bodo usmerjena v teme vsakodnevnih težav četrto- ali petošolcev in petošolk, humornih dogodkov v družinskem krogu, kamor sodijo zmerljivke, pogled na generacijske razlike. Zbirka ponuja priložnosti za aktualizacijo vznemirljivih, resnih, veselih in skrajno resnih tem. [Založba Miš](#) je na svoji spletni strani avtorja, Vinka Möderndorferja in njegovo zbirko, opisala kot

»Vsestranski ustvarjalec, ki se je na področju mladinske književnosti v zadnjem času izkazal predvsem z odmevnima mladinskima romanoma, se tokrat spet vrača k otroški poeziji. Pesniško zbirko je avtor razdelil v pet sklopov, pesmi pa segajo od šaljivih – v teh se včasih tudi hudomušno poigra z jezikom – do bolj resno (zrelo) intoniranih. Otrok v Möderndorferjevih pesmih ima odraslega pogosto kje blizu, njuni odnosi pa so različni, kakor je tudi v življenju; otrok se na odraslega enkrat huduje, drugič mu zastavlja vprašanja, enkrat se ima z njim imenitno, drugič samo sta/so druga ob drugem.« Že v tej opredelitvi zbirke in ob izpostavljenih temah lahko učitelj ujame številne priložnosti za načrtovanje dela s književnim besedilom.

Prav tako velja izpostaviti, da so pesmi iz zbirke in bralni dogodki ob njih tesno povezani s cilji Učnega načrta Slovenščina (2018), ki narekuje, da učenci in učenske spoznavajo umetnostna besedila oz. druga umetnostna besedila po izbiri učitelja/učiteljice ter učencev in učenk (npr. besedila lokalnih avtorjev, besedila, povezana z aktualnimi dogodki ipd.) in pri tem razvijajo recepcijsko zmožnost, tj. zmožnost **doživljanja, razumevanja in vrednotenja umetnostnih besedil; izrekajo svoje mnenje** o umetnostnem besedilu in **ga utemeljijo** s sklicevanjem nanj.

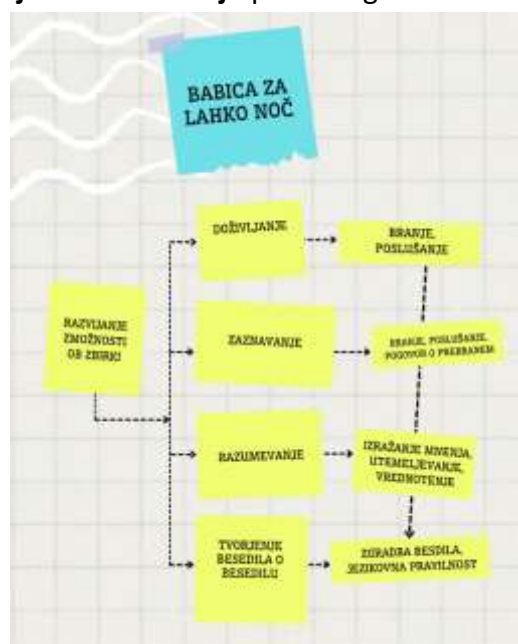
Prav te zmožnosti so izhodišče za načrtovanje strategij dela z besedilom in obenem ključne za učinkovito pripravo učencev na tvorjenje besedila o besedilu ali t. i. razlagalni spis.

Teorijo komunikacijskega pouka književnosti povežemo tudi s pripravo na tekmovanje. Tako je vloga učenca, da soustvarja besedilno stvarnost, prek »igre« vstopa v dialog z besedilom, ob tem spoznava prvine, iz katerih je sestavljeno besedilo, ter različne kontekste (Saksida, 2008, 30). Vloga učitelja je, da usmerja dejavnosti, spodbuja pogovor, opozarja na prezrte sestavine besedila in sodeluje v procesu tvorjenja pomena z lastnim razumevanjem, kot bralec daje zgled mladim bralcem (prav tam). Bistveno pri branju poezije v razredu je sledeče:

- ugotoviti, **kaj učenci pričakujejo**, ko berejo poezijo (obzorje pričakovanj);
- možnosti **razumevanja teme**, razumevanje rabe slogovnih prvin, medbesedilnost;
- vključevanje bralnih strategij, postavljanje odprtih, a **dovolj zahtevnih vprašanj**;
- učenci ne berejo le zaradi užitka, ampak tudi zato, da **izrazijo svoje kritično mnenje** o prebranem;
- učitelj sistematično razvija **zaznavanje, razumevanje in vrednotenje** pesniškega besedila.

Med branjem pesniške zbirke Babica za lahko noč je učiteljeva vloga sledenje aktualizaciji besedila - **Kako se izbrane knjige povezujejo s svetom sodobnega mladega bralca?** in zaznavanju raznovrstnosti poezije.

Didaktični pristopi in strategije dela v pripravi na tekmovanje naj bodo usmerjene tudi v merila za vrednotenje, in sicer: **razumevanje** (npr.: učenec opiše, predstavi izbrane osebe, izpelje preprost sklep, vključi primerjanje z drugimi osebami, dogodki); **osebni odziv in njegova prepričljivost** (npr.: učenec vključuje svoje predstave, poveže osebe/dogajanje s svojim svetom, komentira, se opredeljuje); **zgradba besedila** (npr.: uvod, jedro, zaključek); **jezikovna pravilnost** (pravopisna pravilnost, vključena čitljivost).

Didaktični pristopi in strategije za delo z besedilom - Predlogi dejavnosti za izvedbo priprave na tekmovanje ob zbirki Babica za lahko noč

STRATEGIJE IN
PRISTOPI

Strokovna priprava učitelja na branje književnega besedila naj vključuje razmislek o temi pesemskega besedila, o osrednji besedi ali besedni zvezi, o prvinah za razvijanje bralne zmožnosti in o možnostih za aktualizacijo (kje se učenec sreča z besedilom). Spodnja preglednica nakazuje možnosti učiteljeve strokovne priprave na ukvarjanje z zbirko Vinka Möderndorferja:

Pesem:	Tema pesemskega besedila:	Iskanje osrednje besede:	Opazovanje prvin za razvijanje bralne zmožnosti:	Predvidevanje možnosti za aktualizacijo besedila:
ZAKAJ SE JIM KOLCA				
- Mama se kar naprej jezi - Kaj lahko naredimo - Prepoved - Vse je lepo	drobne težave v družini, čustva, odnosi	»Spet si vse polil!« »Kadar nas odrasli jezijo.« »Kaj pa oni vedo?« »In to je lepo.«	- dva pogleda na situacijo - preneseni pomeni - personalizacija - postavljanje vprašanj	- opazovati življenje in dogajanje vsakdana, opisovati lastne občutke, - dogodke opisati z besedami, - povezati dogajanje s svojimi podobnimi izkušnjami ali s podobnimi že prebranimi/znanimi besedili
- Zakaj se jim kolca, Zelo poredna žlica	humor	»Vsem, ki me imajo radi, se kolca.« »Mora biti kaznovana.«		
- Vprašanja - Svinja	pomen besede in njeni učinki, zmerljivke	»A je beseda grda?«		
BABICA ZA LAHKO NOČ				
- Babica ima še vedno zobe - Zakaj so babice - Naša babica ni pozabljiva - Babica in piškoti - Babica za lahko noč	portret družinskega člana, družina, sobivanje, starši, medgeneracijska soodvisnost, varnost, spomin	»In to kolikor hoče.« »Babice so zato, da nam je manj hudo.«	- dva pogleda na situacijo - preneseni pomeni - raznolikost pesemskih besedil - rima - ritem	- opazovati življenje in dogajanje vsakdana, opisovati lastne občutke, - dogodke opisati z besedami, - povezati dogajanje s svojimi podobnimi izkušnjami ali s

- Babica na kolesu - Babičini klobuki - Kako babica vzgaja mamu in ata		»Z babico sva se neko popoldne zelo dolgočasila.« « »Babico imam zelo rad.« »Ko sem bila še mlada.« »Oprosti.«		podobnimi že prebranimi/znanimi besedili
- Vprašanje in odgovor	otrokov glas			
- Internat in internet	besedna igra			
- Kadar sta dva zaljubljena - Fini zaljubljeni	zaljubljenost, čustva	»Ne gresta narazen.«		
PRAVLJICA SPREMENI POKLIC				
- Cenetova prodajalna zelenjave - Kako se imenuje juha - Logično - Krave - Odgovor - Pravljica spremeni poklic	Humor, besedna igra	»Ne bo vam žal.« »Vse krave so enake.« »To je bil pravi poklic za pravljico.«	- igra besed - raznolikost pesemskih besedil - rima - ritem	- opazovati življenje in dogajanje vsakdana, opisovati lastne občutke, - dogodke opisati z besedami, - povezati dogajanje s svojimi podobnimi izkušnjami ali s podobnimi že prebranimi/znanimi besedili
- Razbita vaza	Čustva, družina, igra	»Pojma nimam.«		
OTROČJA LUNA				
- Otročja luna - Je res? - Predspalna izštevanka - Zdlavo, jutlo! Si dobro spalo? - Jaz pa mislim - Zvita kača	Besedne igra, šola, otrokov glas	»Kuhati mulo.« »Res je.« »Ne strinjam se.«	- preneseni pomeni - personalizacija - rima - ritem - raznolikost pesemskih besedil	- opazovati življenje in dogajanje vsakdana, opisovati lastne občutke, - dogodke opisati z besedami, - povezati dogajanje s svojimi podobnimi izkušnjami ali s podobnimi že prebranimi/znanimi besedili
- Spet zakaj - Andraž! Takoj domov! Kosilooooooooo! o!	Otrok v družini, vprašanja	»Zakaj ne morem?«		

JAZ IN TI				
- Strah - Cvet in svet	Čustva, minljivost, povezanost		- vprašanje - raznolikost pesemskih besedil	- opazovati življenje in dogajanje vsakdana, opisovati lastne občutke,
- Jaz in ti - Kaj bi bilo	Odnosi, življenje, rast	»Kaj bo z mano?«	- rima - ritem	- dogodke opisati z besedami, - povezati dogajanje s svojimi podobnimi izkušnjami ali s podobnimi že prebranimi/znanimi besedili

Razvijanje recepcijske zmožnosti z branjem, poslušanjem, gledanjem, pisanjem o njih ter razvijanje recepcijske zmožnosti s tvorjenjem, (po)ustvarjanjem ob umetnostnih besedilih iz zbirke Babica za lahko noč učencem omogoča, da:

- **doživljajo osnovno razpoloženje v pesmi,**

DEJAVNOSTI UČENCEV: Učenci ob pesmi iščejo odgovore na vprašanja: *Kako vem, da ...? Kako narediti ...?, Kako te pesem nagovarja, ko jo bereš? Katere pesmi vzbujajo podobne odzive – in zakaj?*

- **zaznavajo ritem pesmi in ga povezujejo z besedilno stvarnostjo,**
- **doživljajo zvočnost pesmi ter jo povezujejo s podobami, ki tvorijo besedilno stvarnost,**

DEJAVNOST UČENCEV: *Prepoznavajo menjavanje ritma glede na spremembo razpoloženja, doživljajo razliko med hitrim in počasnim ritmom, opazujejo svoje čustvene odzive, povezane z menjavo ritma (ob pesmih Kadar sta dva zaljubljena, Fini zaljubljeni, Zvita kača).*

- **opazujejo ponavljanja posameznih glasov,**
- **zaznavajo rimo kot zvočni slog,**

DEJAVNOST UČENCEV: *Opazujejo pomenska razmerja med rimanima besedama (ob pesmih Logično, Kako se imenuje juha) ali čem so si podobne rime v pesmih (Jaz in ti, Jaz sem ti).*

- **razvijajo asociativne zmožnosti glede na besedilno stvarnost,**
- **doživljajo čustveno in domišljijsko bogastvo pesniškega jezika,**
- **razlikujejo pomensko podobne besede in njihovo rabo glede na sobesedilo,**

DEJAVNOSTI UČENCEV: *Odgovorijo na vprašanje Kakšna je pesniška govorica Vinka Möderndorferja? Kako pesmi učinkujejo na tebe? Kaj ti pomenijo? Kaj pesnik posnema z nizanem besed?*

- ob doživljanju in razumevanju rabe sopomenk,
- opazujejo opaznejše primere besedotvorne inovativnosti v pesemskem besedilu,

DEJAVNOST UČENCEV: *Poigravanje z besedami: jaz – ti, jajca – srajca, internat – internet, babica – travic, juhopiha ... So ti te besede všeč? Zakaj nekaterih besed ni v SSKJ? Tвори še svoje in spesni novo pesem.*

- zaznavajo in doživljajo rabo nenavadnih besednih zvez,
- tvorijo nenavadne besedne zveze in na podlagi takih zvez tvorijo krajše besedilo,
- zaznavajo in razumejo preproste primere, ugotavljajo njihov učinek v književnem besedilu,
- v besedilu poiščejo okrasni pridevek,
- razvijajo razumevanje jezikovne inovacije,

NAVODILO UČENCU:

Glasno preberi pesem.
LOGIČNO

Odgovori na spodnja vprašanja (zapiši ali se pogovori s sošolcem):

1. O kom ali o čem govori pesem?
2. Ali je pesem o nečem / nekom resnična ali domišljajska?
3. Kakšno je razpoloženje pesmi? (smešno, resno, neumno, žalostno, navdušeno ...)
4. Ali so v pesmi rime?
5. Se v pesmi kaj ponavlja? Kako se to sliši?
6. Kako si se počutil ob pesmi?
8. Kaj veš o osebi, ki je napisala to pesem? Kje lahko izveš še več?
9. Bi to pesem priporočil prijatelju?

Dodatni pesniški izziv:
Napiši svojo različico pesmi, tako da zamenjaš nekatere besede ali celoten verz, vendar ustvari podobno razpoloženje in ritem.
Deli svojo pesem s sošolci.

DEJAVNOST UČENCEV: *Iščejo odgovore na vprašanja: Katere besede v pesmi so posebne? Zakaj? Kaj ti sporočajo? Pesem Kako se imenuje juha? vsebuje besedno igro? Kako jo zaznaš? S čim se pesnik igra? Katere besede je pesnik ustvaril na novo?*

- doživljajo, razumejo in vrednotijo književne osebe,

DEJAVNOSTI UČENCEV: *ob pesmi pišejo besedila – »kaj bo, če bom jaz enkrat ...« (Zakaj so babice); pišejo »manjkajoči del pesmi« – dopolnitev avtorja (Babica na kolesu), pišejo predzgodbe pesmi (Kako babica vzgaja mamo in ata).*

- sprejemajo in tvorijo pesemska besedila,

DEJAVNOSTI UČENCEV: *ustvarjajo zvočno učinkovite/zanimive kombinacije besed (podobnoglasje/onomatopoijo, zvočno slikanje); ustvarjajo rime, rimane verze; likovno oblikujejo tematski besedni asociogram/razvrščajo besede po papirju v likovno pesem/posnemajo likovnost »konkretne« pesmi; nizajo asociacije, prilastke ob opazni besedi (tematskem jedru); tvorijo sopomenske nize, nenavadne besedne zveze, pomanjševalnice, metafore, primere, besedne zveze z okrasnim pridevkom.*

- izražajo mnenje o prebranem in vrednotijo besedila,

DEJAVNOSTI UČENCEV: *sodelujejo v pogovoru o temah pesmi, izražajo svoje mnenje, poslušajo mnenja drugih, vrednotijo vsako besedilo posebej, in sicer tako, da sporočijo, kako sami vidijo besedilo in kako se poezija navezuje na njihov vsakdan (osebna raven vrednotenja), opisujejo problem, izziv, ki ga v pesmi zaznajo (problemska raven vrednotenja),*

povezujejo besedilo in njegovo temo z drugimi besedili ali viri (medbesedilna raven vrednotenja).

- **povezujejo besedilo pesmi z ilustracijami v zbirki (ilustratorke Tanje Komadina),**

DEJAVNOSTI UČENCEV: Kaj bi ob ilustraciji posamezne pesmi povedal? Kako bi ilustracije nadgradil? Katera ilustracija se ti zdi najbolj zanimiva? Zakaj? Kako se v ilustracijah vidi humor, povezanost družine? Kakšni občutki se ti porodijo ob ogledu ilustracije?

Priprava na tvorbo besedila in primeri nalog za pripravo na tvorbo besedila

TVORJENJE BESEDILA O
BESEDILU

Med dejavnostmi, ki jih učitelj načrtuje in izvaja pri delu s književnim besedilom in v času priprave na tekmovanje, je tudi načrtovanje tvorjenja besedila o besedilu. To besedilo naj ima v času priprav učenec večkrat priložnost načrtovati, tvoriti in vrednotiti. Učitelj pri tem učence usmeri v to, da namenijo čas načrtovanju pisanja, ubesediljanju in revidiranju oz. popraviljanju. V priporočilih predhodnih tekmovanj za 4. in 5. razred smo postopek priprave učencev na tvorjenje besedil o besedilu že večkrat opisali. Priporočamo ponoven pregled besedila na spletni povezavi: https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2021/09/3_Priporocila_CT_2.VIO_4r_5r_2021_2022.pdf

Ob razmisleku o tvorjenju besedila velja ponovno poudariti [splošna izhodišča](#) za tekmovanje, v katerih dr. Saksida izpostavi, da **navodila ne vključujejo niza vprašanj, na katera je treba odgovoriti, ampak opredeljujejo temo, o kateri naj bi tekmovalci pisali samostojno, inovativno in prepričljivo**. Pri tem je pomembno, da učenci uporabijo znanje, ki so ga v času priprave pridobili.

PRIMERA NAVODIL UČENCU ZA TVORJENJE BESEDILA O BESEDILU:

Prvi primer:

Prebral(a) si zbirko Vinka Möderndorferja z naslovom Babica za lahko noč. V zbirki je več pesmi, ki vključujejo družino in njene člane.

Napiši besedilo, v katerem boš predstavil(a) eno od pesmi, v kateri si našel največ povezav s tvojo družino.

- Opiši tiste značilnosti pesmi, ki so podobne v pesmi in v tvoji družini. To so lahko dogodki, osebe, občutki.
- Opiši vsaj en dogodek iz katerekoli pesmi v zbirki, ki je humoren in se je podobno zgodil tudi v tvojem življenju.
- Besedilu daj tudi čim bolj izviren naslov. Piši čitljivo.

Drugi primer:

»Z babico sva se neko popoldne zelo dolgočasila.« (*Babica in piškoti*)

Zapiši besedilo, v katerem opiši, kako ti sodeluješ s svojo babico, dedkom ali katerim drugim starejšim članom tvoje družine. Pojasni, v čem je tvoje razmišljanje podobno njihovemu, v čem se razlikujete.

- Opiši vsaj en humoren dogodek v tvojih druženjih s starejšimi. Ta dogodek primerjaj s humornimi dogodki iz prebranih pesmi. Vključi besede, rime iz pesmi, v kolikor se jih spomniš.
- V besedilu pojasni, kaj ti družinski člani pomenijo tebi, katere probleme srečuješ v dogodivščinah z njimi, kdaj se skupaj smejete, kako poskrbiš, da obvelja tudi tvoja beseda.
- Besedilu daj tudi čim bolj izviren naslov. Piši čitljivo.

VIRI:

- Založba Miš. Babica za lahko noč. Dostopno na: <https://www.miszalozba.com/knjige/babica-za-lahko-noc/>
- Kerndl, M. (2013). Nekaj priporočil za šolsko ukvarjanje z branjem poezije. Gradivo za študijske skupine. Elektronsko gradivo.
- Kordigel Aberšek, M. (2008): Didaktika mladinske književnosti. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Krakar Vogel, B. (2004): Poglavlja iz didaktike književnosti. Ljubljana: DZS.
- Novak, N. (2016). Spodbujanje razvoja bralne kompetenc ena literarnem področju v 1. VIO. Doktorska disertacija. PEF Ljubljana.
- Saksida, I. (2008). Književni pouk v drugem triletju devetletne osnovne šole. V: Poti in razpotja didaktike književnosti. Mengeš: Izolit. 43–84.
- Saksida, I. (2022). Skupna izhodišča in glavni poudarki priprave na tekmovanje v znanju slovenščine za Cankarjevo priznanje 2022/2023. Dostopno na: <https://www.zrss.si/tekmovanja/slovenscina-cankarjevo/>
- Učni načrt za slovenščino (2018). Dostopno na: https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf

Pripravila:

Nina Novak
